

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за присъждане на научната и образователна степен „доктор” по
Професионално направление 3.2 Психология (Организационна психология)
на Мартина Валериева Трушева - Найденова, редовен докторант към катедра
„Социална, трудова и педагогическа психология”, Философски факултет, СУ
„Св. Климент Охридски”

Тема на дисертацията: “Организационна култура и превенция на здравето и
безопасността в работна среда”

Изготвил становището: доц. д-р Ергюл Таир, ИИНЧ-БАН

Мартина Трушева – Найденова е редовен докторант към катедра
„Социална, трудова и педагогическа психология” на Философски факултет в
СУ „Св. Климент Охридски”. Завършила е две магистърски програми по
Клинична и консултативна психология и Организационно поведение и
консултиране на организацията през 2011 г. в същия факултет. Има
практически опит по различни стажантски и клинични програми в
психологично консултиране, кризисни интервенции и психотерапия на
военнослужещи; в обучение на ръководители в ядрената електроцентра за
разпознаване симптомите на стрес, тревожност и депресия у служителите и др.
Владее френски, английски и испански език, което е предпоставка за
използване на широка база от литературни източници.

Представеният дисертационен труд е сполучлив научно-
изследователски проект, който анализира задълбочено културата и климатът
на безопасност в организацията и проучва ефективността на организационните
политики за превенция на здравето и индивидуалното здравно поведение на
служителите. Авторката успешно обосновава *актуалността* на разглеждания
проблем, като се фокусира върху ролята на човешкия фактор на индивидуално
и организационно ниво в производствена сфера, където отговорността за
запазване живота и здравето на хората е много по-широка от самата площадка
на ядрената електроцентра.

Дисертацията е построена върху ясна концептуална основа, като са
спазени всички изисквания, касаещи както планирането и провеждането на

психологически изследвания, така и разработването и представянето на този вид научни трудове. В структурно отношение работата е представена чрез увод, изложение в три глави, обобщение и изводи, заключение, библиографска справка и приложения. Дисертацията е с обем от 237 страници, от които 54 страници приложения. Съдържателното богатство на дисертацията е адекватно илюстрирано чрез 33 таблици, 12 фигури и 11 графики. Използваната литература включва 180 източника, представителни за изследваната проблематика, от които 11 на кирилица (на български език) и 169 на латиница (5 на френски език и 164 на английски език).

Теоретичната част на изследването е обстойно разработена в първа глава на дисертацията, в която Мартина Трушева – Найденова представя същността и функциите на организационната култура, умело разграничавайки характеристиките на културата на безопасност от тези на климата на безопасност. Основният акцент е върху културата на безопасност и организационните практики описани чрез факторите за поддържане на безопасност и ролята на лидерството. Специално внимание е отредено за моделите, оформящи подхода към културата на безопасност чрез теорията за организации от висока надеждност и теорията за нормалните аварии. Разглеждат се модели за причинно-следствената връзка, за домино теорията, като човешката грешка остава сред най-значимите фактори, допринасящи за произшествия и инциденти във високорискови отрасли, вкл. ядрената енергетика. С характерния си аналитичен стил авторката представя редица модели, напр. моделът за зрялата култура на безопасност, компонентният, мултидименсионалният и реципрочният модел за безопасност и др., които свидетелстват за задълбочено и критично отношение към разглеждания проблем.

Теоретичният обзор се разширява чрез индустриалните подходи към безопасността на работното място и се предлагат три основни подхода: системи за управление на безопасността; подходи за безопасно поведение и програми за промяна на културата на безопасност. Добавя се и превантивният подход по отношение на здравето, осигурен чрез здравното възпитание, здравната защита и здравната профилактика. В заключение, осъщественият **теоретичен обзор** е илюстрация за отлично познаване на проблема от страна на Мартина Трушева – Найденова, като се осъществява аналитично и задълбочено представяне на разглежданите конструкции.

Представените във втора глава теоретична постановка и модел на изследването са доказателство, че докторантката притежава не само теоретична подготвеност, но и добра изследователска ориентация. Основната цел на изследването предполага проучване на същността и характеристиките

на организационната култура на безопасност и възприятието на служителите за равнището на климат на безопасност на работното място и тяхната роля за превенцията на здравето в работната среда.

Проверката на издигнатите шест изследователски хипотези е осъществена чрез адекватен методически инструментариум, включващ: Въпросник за изследване на културата на безопасност в организацията; Въпросник за изследване на климата на безопасност на работното място; Въпросник за изследване на превенцията на здравето. Предоставени са доказателства за добри психометрични характеристики на използваните въпросници (чрез факторен анализ и анализ на надеждността на скалите), което е предпоставка за достоверност на получените резултати.

Извадката обхваща 425 изследвани лица, работещи в ядрената електроцентрала, чиито демографски и позиционни характеристики са коректно и подробно описани. Статистическата обработка на данните е съобразена с целите на изследването, като са приложени повечето от наличните анализи: дескриптивен, дисперсионен, корелационен, регресионен и медиационен анализ.

Получените множество резултати са последователно и илюстративно представени. Бих препоръчала да се избере само един от наличните подходи – табличен или графичен за илюстрация на резултатите, за да се избегне излишното повторение. Интерпретациите на установените резултати са коректни и представят доказателства за сравнително високо равнище на култура на безопасност в изследваната организация, като преобладаваща е т.нар. учеща култура на безопасност. Установява се сравнително добро равнище на климат на безопасност на работното място, като служителите с висше образование са с по-висок приоритет за безопасност и по-малко склонни към поемане на риск. Ръководните кадри дават по-висока оценка на ангажираността и усилията си за поддържане на безопасността, на упълномощаващото си поведение, както и на справедливостта си към служителите по отношение на безопасността. Резултатите свидетелстват за сравнително високо равнище на превенция на здравето в изследваната организация и отговорност и грижи за собственото поведение.

Проведеният регресионен анализ извежда като предиктори на климата на безопасност подкрепяща и работна среда, обучение и компетентност и системата за докладване на инциденти. Като предиктори на организационните политики за превенция на здравето се извеждат всички типове климат на безопасност, с изключение на доверието в ефикасността на системите за безопасност и учене, комуникация и доверие в компетентността на колегите.

Установява се статистически значим позитивен индиректен ефект на климата на безопасност при влияние на културата на безопасност върху организационните политики за превенция на здравето. Компонентите на климата, повлиявани от културата на безопасност и същевременно оказващи влияние върху превенцията на здравето на служителите са: ангажираност на служителите; упълномощаване от управлението; ангажираност и способност на управлението; приоритет за безопасност и не приемане на риска и доверие в ефикасността на системите за безопасност.

Обобщено мога да подчертая, че авторката на настоящата дисертация е представила логично, завършено и богато на резултати изследване, което има своите несъмнени **научни и практически достойнства**, които са коректно описани в приносите на дисертацията. Заслужава да се отбележат емпирично провереният концептуален модел, разкриващ влиянието на организационната култура върху превенцията на здравето чрез опосредстваното влияние на климата на безопасност на работното място; апробираните два въпросника за изследване на климата и за културата на безопасност в организацията; изведените модели на влияние на организационната култура на безопасност, които разкриват значимите предиктори за поддържане на високо равнище на здраве и безопасност в работната среда на високорисков отрасъл.

Представеният **автореферат** адекватно отразява дисертационната разработка като включва и публикационната активност на докторантката, в която могат да се отбележат 5 самостоятелни публикации от участия в национални научни форуми по темата на дисертацията.

В заключение, смятам, че дисертацията е по актуална и значима тема. Представеният труд доказва способностите на докторантката да планира, организира и проведе научно изследване, чиито резултати подходящо да анализира и интерпретира. Всичко това ми дава основание с убеденост да предложа на уважаемото Научно жури да оцени дисертационния труд положително и гласувам с „Да” за присъждането на Мартина Трушева – Найденова на образователната и научна степен „доктор”.

23.04.2018 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ергюл Таир)